

РЕЦЕНЗИИ И ОБЗОРИ

АННА ЧОЛЕВА-ДИМИТРОВА. МЕСТНИ И РОДОВИ ИМЕНА ОТ ЦАРИБРОДСКО. БЛАГОЕВГРАД. УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО „НЕОФИТ РИЛСКИ“, 2019, 314 с.

С методите на ономастичната реконструкция са представени и анализирани по иновативен начин местните и родовите имена от Царибродско. Авторката посвещава изследването си на хората от този български край.

ANNA CHOLEVA-DIMITROVA. LOCAL AND FAMILY NAMES FROM THE TSARIBROD REGION. BLAGOEVGRAD. NEOFIT RILSKI UNIVERSITY PRESS, 2019, 314 P.

Using the methods of onomastic reconstruction the author proposes an innovative analysis of local and family names from the Tsaribrod region. The work is dedicated to the people of this Bulgarian region.

В средата на м. ноември 2019 г. издателството на Югозападния университет в Благоевград издаде труда на проф. Анна Чолева, който преди това успешно беше защитен като голям докторат. Започвам с това, тъй като наскоро се навършиха сто години от злощастния Ньойски договор, отделил от целостта на България един край със стогодишна граница.

Книгата е посветена от авторката „На всички родолюбиви българи, съхранили паметта на дедите си“.

Представената разработка е дълбоко промислена и теоретично обоснована от Анна Чолева след нейните системни изследвания на микропонимията и на местните имена в поредица от ареали в Западна България. Това се вижда от богатия списък разработки (представен в библиографията), където убедително и напълно иновативно са развити авторските представи за мястото на микропонимите като извор на доказателства за националната българска идентичност.

Трудът е разгърнат в 314 стр. и включва три речника: на местните имена, на родовите имена и като приложение – на селищните имена с техните етимологии, посочвайки нередостната съдба на българите в този край, преминавали през области и управления на агресивната сръбска администрация. Това води до преселвания и унищожения, които са документирани и доказани при действията на коминтерновските изстъпления у нас и отвъд политическите граници на Отечеството.

Авторката започва с представяне на първите изследователски доказателства и на археологическите сведения за западните краища, както и на текстове от паметници и колони, които са потвърждение за принадлежността на Царибродско и Пиротско към областта Сердика на Провинция Тракия. Съобщава

се и за кръстове и оброци около църквите, както и за общо 14 старинни писмени паметника и документа, изредени в списък, послужили като извори за анализа.

Проследена е и нерадостната съдба на тези земи и хора, а направените системни и задълбочени изследвания показват доколко е съхранена народната памет за бъдните поколения. Отбелязано е, че разработката е и израз на морален дълг на авторката към българите в Цариградско, който тя приема пред тях по време на представянето на своята книга „Селищни имена от Югозападна България“ през 2004 г. Събраното в рецензията от мен текст е и преживяната от авторката фактология в един нелек творчески процес, когато и до днес достъпът до документи и археология (извън публикуваните от местни автори в западната ни съседка) не е възможен.

Като търси и представя съпоставки от своя материал със сведения за повече от 20 околии в България и за още толкова извън политическите граници на страната ни, при осъществяването на успоредици А. Чолева показва своята компетентност и умение в анализите и в интерпретациите. Направените етимологични описания за всяко име сочат как отделните статии са изградени с присъщата за авторката толерантност и допускане на други или близки решения. В своята работа тя е направила, по груби нейни изчисления, повече от 220 изследвания на селища и селищни системи, около 30 000 етимологии на топоними, ойконими, антропоними и хидроними.

В симбиозата на местните и родовите имена при извършения анализ проличава едно оригинално и рядко срещано съчетание на иновативност, компетентност и аналитичен поглед. По този начин трудно може да бъде намерен изследователски аналог в други разработки, макар в цитираните от А. Чолева трудове да се призовава за публикуването и описанието на така важните родови имена.

Методически е избран твърде убедителен подход, доразвиващ тенденциите, започнати още през 60-те години от акад. Вл. Георгиев. Анализирани са отделните *степени на ономастичната реконструкция*, които в собствени публикации авторката обогатява и търси нови решения. Тя използва и щастливата възможност, която получава с провеждането на теренни изследвания по проект, финансиран от БАН чрез лично дарение. С ръководения от нея екип и по предложена от нея системна методика през 2016–2017 г. са изследвани няколко десетки селища от ареали, където са живели и оставили многобройни артефакти траките. Представени са сведения и непротиворечиви анализи на имена, проследени в поредица от успоредици по принципите на споменатата ономастична реконструкция.

Описаните в рецензията труд нови сведения и системни анализи представляват сериозен принос при посочване на националната кауза и потвърждаването на националната идентичност на българите от Западните покрайнини, евфемистично наричани от сръбските изследователи „старопланинци“.

Друг значим план в анализите на проф. Чолева е използването на доказателства и сведения от разработки на автори, правени в последните години, до началото на нейните наблюдения по проблема. Включени са и определените като същностни трудове на френския изследовател от румънски произход Д. Дана (*Onomasticon Thracicum*, Athens, 2014, 614 pp.) с неговия тракий-

ски антропонимикон, както и на руския българист, работещ в ономастичен център на РАН, проф. Ал. Шапошников (с нашумелия му у нас труд „Болгарский этногенезис в свете новых данных гуманитарных и естественных наук“, С., УИ „Св. Климент Охридски“, 2014).

Тук е мястото и на монографията „Древнейшая ономастика Восточных Балкан“ на ученика на О. Трубачев – д-р Вл. Гиндин, издадена от Издателството на БАН, чрез Института по тракология, през 1981 год.

Преди да направя преценка за представените от авторката изводи в края на труда, бих искал да потвърдя нейната изключителната библиографска осведоменост. Тя е приела поредица от европейски постижения в областта на ономастиката, получени по време на многократните си престои и специализации в редица водещи изследователски центрове по ономастика в Европа – в Италия, Германия и Белгия. Трябва да се подчертае и още едно достойнство на книгата – както във всички свои трудове, така и тук проф. Чолева защитава аргументирано българската национална и езикова политика.

В книгата „Местни и родови имена от Царибродско“ за първи път са етимологизувани 3000 микротопонима от Царибродско и Пиротско; възстановени са старинни лексеми в 112 названия; старинни лични имена и прякори – в 116 названия; представена е теоретична постановка за един типично ономастичен метод – *антропонимната реконструкция* в микротопонимията; за първи път в ономастиката у нас се прави сравнение на ономастични успоредици, а за един от най-важните компоненти на ономастичната етимология е представен модел за класификация; за първи път в българската топонимия са описани микротопоними, определени като „описателна топонимия“; направени са изводи при изследването на микротопонимите, на родовите имена и на следите от тракийския език в българската топонимия, които водят до важното заключение за етническият състав на населението и за разпространението на българския език.

На практика, според авторката „топонимните данни потвърждават единството на българския език, въпреки късните влияния и твърде агресивната политика на съседите ни“. Приемам тези и другите изводи, направени в заключителната част на монографията, които намирам за действително отразяващи същината, значимостта и съдържателната тежест на разработката.

Преценявам като актуално и навременно публикуването на книгата в навечерието на една нерадостна годишнина, особено с оглед и на разкриването на далечните следи от тракийската именна система. Впечатлява търсенето на нови пътища за обяснение на именуването като фундаментален езиков компонент във всяка езикова субсистема, както и в постигането на антропонимната реконструкция. Тези идеи и новите методологически принципи нареждат книгата сред иновативните и национално значими ономастични езиковедски изследвания.

Васил Г. Райнов

✉ Проф. емеритус Васил Райнов д.н.
ул. „Шейново“ 13б, 1504 София, България
rainovv@abv.bg